

Jeugdzorg 2.0, Wonen en behandelen

(een nieuw ecosysteem van Jeugdhulp met Verblijf)

Auteurs: Femke van Abeelen & Frank Dieters (Planet F),
Naar de ideeën van: Rene van de Camp (Het Vergeten Kind) en
Anne Pelzer (KJ Psychiater)

Versie 1.1, 13 mei 2022

HET
VERGETEN
Kind

Revisies

<i>Datum van revisie</i>	<i>Datum vorige revisie</i>	<i>Samenvatting van wijzigingen</i>	<i>Versie</i>
15-04-22	N.v.t.	Totstandkoming van het eerste concept document 'Jeugdzorg 2.0, Wonen en behandelen (een nieuw ecosysteem van Jeugdhulp met Verblijf)'	1
13-05-22	15-04-22	De onderstaande wijzigingen zijn doorgevoerd naar aanleiding van ontvangen digitale feedback van Rene van de Camp in de week van 2 mei 2022. - Taalkundige suggesties door Marjolijn Heemskerk zijn doorgevoerd. - In hoofdstuk 2 bij paragraaf 'Toetsing van de kwaliteit en veiligheid' is aanvullende tekst over de rol van ervaringsdeskundigen toegevoegd. - De inhoudsopgave is aangepast naar aanleiding van de gedane wijzigingen.	1.1

Inhoud

Inleiding	4
1. Jeugdhulp met verblijf: een nieuw ecosysteem	5
2. Transformeren naar een nieuw ecosysteem jeugdhulp met verblijf	8
3. Gevolgen van de transformatie naar een nieuw ecosysteem van jeugdhulp met verblijf	13
Bijlage A: Concept Ontwerp Kleinschalige Woonvoorzieningen	extern
Bijlage B: Blauwdruk Gezinshuis	in ontwikkeling
Bijlage C: Blauwdruk Pleegzorg	in ontwikkeling
Bijlage D: Blauwdruk OPC, OPEC & OFPEC	in ontwikkeling

Inleiding

Het huidige palet aan jeugdhulp met verblijf is een complex ecosysteem. Het kent vele definities waarbij niet altijd helder is wat ermee bedoeld wordt of wanneer een bepaalde voorziening aan de orde zou kunnen zijn. Het is belangrijk om die complexiteit te vereenvoudigen, zodat jeugdhulp met verblijf weer begrijpelijk wordt.

In dit document schetsen wij een nieuw en overzichtelijk ecosysteem van jeugdhulp met verblijf dat uitgaat van kleinschalig wonen en regionale behandelcentra voor kinderen. In de bijlagen van dit document zijn vervolgens concrete prototypes uitgewerkt van de verschillende onderdelen van dit nieuwe ecosysteem. Deze prototypes noemen we ook wel een 'blauwdruk'. Door middel van bijvoorbeeld de 'Blauwdruk Nx(t)Huis' bieden we concrete handvatten en organisatieprincipes aan organisaties om kleinschalig wonen mogelijk te maken voor kinderen die (tijdelijk) niet thuis kunnen wonen en waarvoor het wonen in een pleeggezin of gezinshuis niet geschikt is. Het is daarmee een alternatief voor het wonen op een leefgroep binnen een instelling en JeugdzorgPlus. Het doel is om de kloof tussen het 'weten' dat zaken anders georganiseerd kunnen worden en het daadwerkelijk 'doen' te dichten.

Dit document is een 'groeidocument'. Nieuwe inzichten worden continu verwerkt en ook de verschillende blauwdrukken kunnen in de toekomst worden uitgebreid, of nieuwe blauwdrukken toegevoegd. Deze blauwdrukken zijn niet alleen bruikbaar voor iedereen die als professional aan de slag wil met deze prototypes, maar ze zijn ook toegankelijk voor iedereen die op een andere wijze betrokken is bij de organisatie van de jeugdhulp met verblijf, zoals politici, ambtenaren en bestuurders. Dit zodat we samen het gehele ecosysteem van jeugdhulp met verblijf in het hele land meer eenduidig en betaalbaar kunnen organiseren, zodat kinderen en jongeren met complexe problematiek goede hulp kunnen krijgen in hun eigen omgeving (lokaal of regionaal).

1. Jeugdhulp met verblijf: een nieuw ecosysteem

Voordat de adviezen voor organisatieprincipes worden gegeven, is het belangrijk om te schetsen hoe het toekomstige ecosysteem voor jeugdhulp met verblijf eruit kan zien. Hieronder hebben wij dit ecosysteem beschreven. Daarbij maken wij het onderscheid tussen wonen (Woonzorg) en behandelen (in een OrthoPsychiatrisch Centrum).

1.1 Wonen (Woonzorg)

Wonen doen jeugdigen uiteraard thuis of zelfstandig. Er zijn echter situaties waarin het écht niet mogelijk is voor jeugdigen om thuis te wonen. Voor deze situaties zijn er drie vormen van wonen voor jeugdigen: in een pleeggezin, in een gezinshuis of kleinschalig wonen in een groep. Ieder kind heeft daarbij recht op een stabiele en veilige woonplek waar het kan blijven wonen zolang het nodig is en die het beste past. Hieronder worden de drie vormen van wonen nader toegelicht.

Pleeggezin

Hier wonen kinderen of jongeren vrijwillig of gedwongen bij een gezin in huis. De pleegouders zorgen vrijwillig voor een kind, net als andere ouders of verzorgers. Zij hebben er bijvoorbeeld geen opleiding voor gevolgd. Een pleeggezin kan ook worden ingezet in crisissituaties. We noemen dit dan crisisleegzorg.

Gezinshuis

Hier wonen kinderen of jongeren vrijwillig of gedwongen bij een gezin in huis waarvan minimaal één van beide verzorgers professioneel opvoeder is. Gemiddeld wonen er één tot vier kinderen bij een gezin in een gezinshuis.

Kleinschalige woonvoorziening

Hier woont een kleine groep kinderen en/of jongeren (maximaal zes). De jeugdigen hebben vaak met complexe problematiek te maken. Meerdere professionele opvoeders zorgen voor de jeugdigen en bieden een thuis met specialistische begeleiding op maat. In het concept ontwerp kleinschalige woonvoorzieningen kunt u nalezen hoe het kleinschalig wonen georganiseerd kan worden.

Wanneer een kind of jongere behandeling nodig heeft (bijvoorbeeld door een psycholoog of psychiater), dan gaat het kind of de jongere naar behandeling toe of de behandelaar komt naar het huis, de woonplek van het kind, toe. Dit principe is van toepassing op alle vormen van wonen, dus: thuis, pleegzorg, gezinshuizen en kleinschalig wonen. Het kind of de jongere woont dus nooit op een behandelgroep. Wanneer bij hoge uitzondering behandeling op een andere plek nodig is, dan noemen we dat geen wonen, maar een opname. Waarom zou het immers anders zijn dan bij een behandeling in het ziekenhuis? Tijdens de opname blijft de woonplek bestaan, zodat het kind of de jongere daar altijd naar terug kan keren. En net zoals in het ziekenhuis is alles erop gericht om dit zo snel als mogelijk voor elkaar te krijgen.

1.2 Behandelen in regionale OrthoPsychiatrische Centra

Wanneer kinderen en jongeren behandeling nodig hebben, dan vindt deze plaats in een regionaal OrthoPsychiatrisch Centrum (OPC). De OPC's bestaan uit drie onderdelen:

- een High Intensive Care (HIC) voor crisisopvang;
- een High Intensive Stay (HIS) voor opnamen;
- ambulante behandeling.

High Intensive Care (HIC)

Soms kunnen (psychische) problemen bij kinderen of jongeren zo ernstig zijn dat er sprake is van een crisissituatie. Een korte opname van maximaal twee weken op een HIC kan dan nodig zijn. De jeugdigen worden behandeld door professionele hulpverleners die nauw samenwerken met de ouders, de eventuele professionele opvoeders of andere directe naasten. Elke jeugdige heeft hier een persoonlijk doel, zoals het stabiliseren van de crisis of weer grip krijgen op zichzelf en/of zijn/haar gedachten, zodat hij of zij weer terug kan naar de eigen omgeving. Binnen de HIC stabiliseert de situatie van de jeugdige, maar het herstellen doet de jeugdige(bij

voorkeur) thuis. Aan een HIC is een fulltime psychiater verbonden, ondersteund door een GZ-psycholoog, klinisch psycholoog of orthopedagoog-generalist.

High Intensive Stay (HIS)

Wanneer jeugdigen voor langere duur behandeling nodig hebben waarbij ambulante behandeling niet toereikend is, dan noemen we dat een opname. Dit analoog aan een behandeling in het ziekenhuis. Een opname duurt zo kort als mogelijk en zo lang als (strikt) noodzakelijk. Het doel is het behandelen van ernstige psychiatrische en eventueel daarmee samenhangende systemische problematiek, waarbij er wordt toegewerkt naar het herstel van de eigen regie van de jeugdige, zodat (intensieve) ambulante behandeling weer mogelijk wordt. Hoe lang je op de HIS verblijft, is afhankelijk van de situatie en het herstel. Zoals eerder in dit stuk is aangegeven, blijft de woonplek tijdens de opname bestaan. Op die manier kan het kind of de jongere daar altijd weer naar terugkeren. En net zoals in het ziekenhuis, is alles erop gericht om dit zo snel als mogelijk voor elkaar te krijgen. Aan een HIS is een fulltime GZ-psycholoog, klinisch psycholoog of orthopedagoog-generalist verbonden, ondersteund door een psychiater.

Ambulante behandeling

Een belangrijk uitgangspunt van zowel de HIC als de HIS is dat het ambulante behandelproces leidend is vanaf het begin van de opname. Dit betekent dat de zorg en behandeling nauw wordt afgestemd tussen de HIC/HIS-behandelaar, de ambulante behandelaar, de jeugdige en zijn of haar meest directe naasten. Een opname wordt dus gezien als een intermezzo in een ambulant behandeltraject, waarbij de ambulante behandeling leidend blijft en de opnameduur zo kort als mogelijk wordt gehouden. Niet alleen is er nauwe afstemming binnen het gehele behandeltraject vanuit de HIC en/of HIS, maar wordt er – net als in de woonzorg – ook continu gewerkt vanuit dezelfde pedagogische visie die gebaseerd is op het Klimaat van Aandacht. Zo krijgen kinderen positieve aandacht, waardoor hun zelfvertrouwen groeit.

1.3 Behandelen in landelijke centra

Voor jeugdigen in zeer bijzondere omstandigheden of met een zeer specialistische hulpvraag, zijn er in Nederland enkele landelijke centra waar jeugdigen vanuit het OPC naar doorverwezen kunnen worden. In deze centra is enkel sprake van opname (dus geen crisis). Hierin maken we het onderscheid tussen:

- een landelijk OrthoPsychiatrisch Expertise Centrum (OPEC) voor jeugdigen die met extreme dreiging van buitenaf te maken hebben;
- een landelijk Ortho & Forensisch Psychiatrische Expertise Centrum (OFPEC) voor jeugdigen die instrumentele agressie en geweld inzetten.

De landelijke OPEC's en OFPEC's zijn tevens expertisecentra waar de regionale OPC's een beroep op kunnen doen.

1.4 Ambulante behandeling door vrijgevestigde partijen

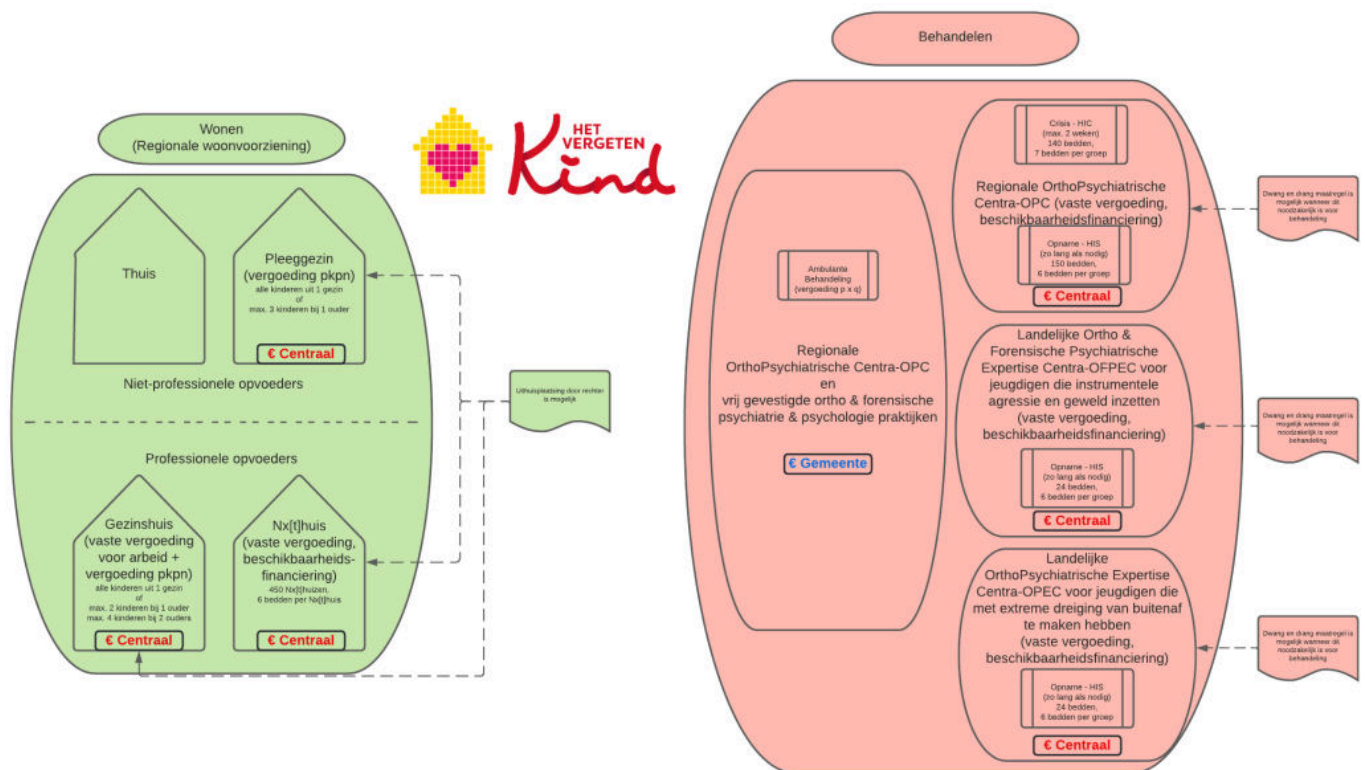
Kinderen en jongeren kunnen uiteraard ook ambulante behandeling ontvangen van partijen anders dan de hierboven beschreven landelijke en regionale behandelcentra. Ambulante behandeling aan kinderen en jongeren wordt dus ook uitgevoerd door vrijgevestigde partijen (zoals zelfstandige psychologenpraktijken). Het is aan gemeenten om te bepalen op welke wijze zij deze vorm van ambulante behandeling organiseren en financieren.

1.5 Drang- en dwangmaatregelen in plaats van gesloten machtiging

In het nieuwe ecosysteem voor jeugdhulp met verblijf spreken we niet van een gesloten machtiging, maar wordt er gewerkt met drang- en dwangmaatregelen. Drang- en dwangmaatregelen kunnen voor woonzorg nooit aan de orde zijn. Deze maatregelen kunnen enkel worden toegepast in een OPC, OPEC of OFPEC. Dit omdat het noodzakelijk is voor de behandeling. Kinderen of jongeren moeten bijvoorbeeld beschermd worden van een gevaarlijke omgeving. Of er is sprake van agressief gedrag vanuit de jongere zelf. In het kader van een eetstoornis kan bijvoorbeeld sondevoeding worden verplicht. Daarnaast moet de regelgeving rondom de inzet van drang- en dwangmaatregelen beter worden geregeld. Dit naar het voorbeeld van de Wet verplichte ggz (Wvvgg).

1.6 Schema jeugdhulp met verblijf

Hieronder staat de organisatie van de woonzorg en de behandeling, zoals in de voorgaande paragrafen beschreven, in een schema samengevat.

2. Transformeren naar een nieuw ecosysteem van jeugdhulp met verblijf

Door het ecosysteem van jeugdhulp met verblijf te vereenvoudigen en uit te gaan van dezelfde definities maken we het onszelf (overheden, jeugdhulporganisaties, jeugdigen, ouders/verzorgers, (ervarings)deskundigen) makkelijker om vanuit hetzelfde perspectief naar de transformatie van jeugdhulp met verblijf te kijken. Wanneer het hierboven beschreven ecosysteem op hoofdlijnen onderschreven kan worden, kan vervolgens het proces van transformatie worden versneld. Het wordt dan bijvoorbeeld beter mogelijk om:

- JeugdzorgPlus in zijn geheel af te bouwen, omdat er meer alternatieve vormen van woonzorg en behandeling beschikbaar zijn;
- sneller afscheid te nemen van de grootschalige woongroepen binnen instellingen en meer kleinschalige woonvoorzieningen in wijken en buurten te organiseren, zodat jeugdigen kunnen blijven beschikken over hun eigen sociaal netwerk en onderdeel zijn van onze maatschappij;
- jeugdigen voor langere duur perspectief te bieden op een woonplek;
- de juiste hulp aan kinderen en gezinnen te bieden.

Maar voor een transformatie is meer nodig dan perspectief. Om de transformatie op een goede wijze te kunnen laten verlopen, is ook ruimte nodig. Ruimte voor jeugdhulporganisaties en ruimte voor gemeenten. In de onderstaande alinea's schetsen wij deze ruimte aan de hand van organisatieprincipes. Principes die het rijk, gemeenten en jeugdhulporganisaties kunnen helpen om gezamenlijk de transformatie naar een nieuw ecosysteem van jeugdhulp met verblijf mogelijk te maken, zodat cruciale zorg voor kinderen en jongeren voldoende gezekerd is. Dit op een vereenvoudigde, begrijpelijke en betaalbare manier.

2.1 Organisatieprincipes voor een toekomstig ecosysteem van jeugdhulp met verblijf

Hoe kan het – hierboven beschreven – toekomstige ecosysteem van jeugdhulp georganiseerd worden? Hieronder worden de organisatieprincipes weergegeven. De principes hangen met elkaar samen en kunnen niet los van elkaar gezien worden.

Centraal het decentrale versterken

Het leven van kinderen en jongeren speelt zich af in de wijken en buurten van gemeenten. Dáár wonen familie, vrienden, burens en daar worden diepe relaties opgebouwd. Het is ook daar waar gebruik wordt gemaakt van zogenaamde basisvoorzieningen, zoals de school, verenigingen, clubs en de huisartsenpraktijk. Een gemeente is dan ook het beste in staat om op domeinoverstijgende wijze gezinszorg te organiseren. Echter, gemeenten hebben in de Jeugdwet relatief brede beleidsvrijheid gekregen en uit de praktijk van de afgelopen jaren is gebleken dat die vrijheid ook nadelen kent. Immers, elke gemeente heeft bevoegdheid om zelf te bepalen hoe de toegang tot jeugdhulp wordt georganiseerd. Ook kan een gemeente zelf bepalen welke jeugdhulp wordt ingekocht, welke kwaliteitseisen daarop van toepassing zijn, hoe de jeugdhulp wordt bekostigd en welke jeugdhulporganisaties worden gecontracteerd. Kinderen en gezinnen uit de ene gemeente kunnen dus op een geheel andere wijze ondersteund worden dan in een andere gemeente. Jeugdhulp is daarmee niet voor iedereen overal hetzelfde. Wanneer deze verschillen te groot zijn, kan het zelfs tornen aan het gelijkheidsprincipe. Gemeenten werken uiteraard samen in regio's, maar deze samenwerking is niet formeel verplicht gesteld. Deze vrijheid heeft ertoe geleid dat er veel verschillen zijn tussen gemeenten en regio's als het gaat om afspraken tussen gemeenten en jeugdhulporganisaties en in welke mate de oorspronkelijke doelstellingen van de transformatie ook inderdaad zijn bewerkstelligd. Ook wordt geconstateerd dat niet alle cruciale jeugdhulpfuncties in alle regio's gezekerd zijn:

“Het lijkt er op dit moment op dat bepaalde cruciale en tevens meer schaarse vormen van gespecialiseerde jeugdhulp onvoldoende aandacht krijgen in de contractering, met ongewenste gevolgen. Deze ongewenste gevolgen kunnen zich per regio, per gemeente of per jeugdhulpfunctie verschillend uiten en zijn divers. Het gaat hierbij om zaken als geen of onvoldoende beschikbaarheid van hulp, wachtlijsten, te lage kwaliteit, complexe toegankelijkheid, te grote reisafstanden tot de hulp of continuïteitsproblemen bij aanbieders, welke kunnen leiden tot sluitingen, gebrek aan aandacht vanuit aanbieders, onvoldoende samenwerking en/of ongewenste krimp van het aanbod. In meer strategische termen leiden deze aspecten er soms toe dat aanbieders terughoudend zijn in

het doen van investeringen en het bekostigen van innovatie, terwijl dit vanuit de optiek van de vraag wel wenselijk is. In brede zin wordt dit momenteel gezien als een knelpunt dat om een passende oplossing vraagt.”¹

Om het toekomstige ecosysteem voor jeugdhulp te kunnen organiseren, is het belangrijk om centraal (landelijk) het decentrale (gemeenten en regio's) te versterken. Dit principe kleuren wij in door enerzijds het beschikbaar stellen van voldoende middelen vanuit het rijk aan gemeenten voor jeugdhulp met verblijf (pleegzorg, gezinshuizen, kleinschalig wonen, regionale OPC's en landelijke OPEC's of OFPEC's). Anderzijds door op landelijk niveau en samen met gemeenten uitvoering te geven aan een eenduidig transformatieproces op basis van een gezamenlijke opdracht. In die opdracht staat het toekomstige ecosysteem van jeugdhulp beschreven (pleegzorg, gezinshuizen, kleinschalig wonen, regionale OPC's en landelijke OPEC's of OFPEC's).

De voldoende middelen worden bepaald aan de hand van kostencomponenten waar landelijke standaarden en normen voor worden gesteld. Dit uiteraard met frequente indexatie en passend bij de verschillende vormen van jeugdhulp met verblijf (pleegzorg, gezinshuizen, kleinschalig wonen, regionale OPC's en landelijke OPEC's of OFPEC's). Gemeenten in regio's passen de kwaliteitseisen, standaarden en normen toe in de afspraken met jeugdhulporganisaties.

Op deze manier zorgen we er met elkaar voor dat cruciale functies op het gebied van jeugdhulp met verblijf voldoende gezekerd zijn. Ook wordt hiermee voorkomen dat gemeenten zelfstandig grote financiële nadelen in de begroting moeten opvangen die van tevoren niet zijn te voorzien. Dit als gevolg van bijvoorbeeld een kleine toename van jeugdigen met zeer complexe problematiek die aanspraak maken op specialistische jeugdhulp (vaak gaan er grote bedragen met deze woonvoorzieningen en behandeling gepaard). Dit is belangrijk, omdat gemeenten zeer beperkt zijn in het genereren van extra inkomsten om onverwachte, grote financiële tegenvallers op te vangen. Dit gaat – zoals we zien in de praktijk van de afgelopen jaren – vrijwel altijd ten koste van de algemene voorzieningen binnen gemeenten. Door dit nieuwe principe kunnen gemeenten vanuit hun begroting juist alle aandacht richten op sterke ambulante gezinshulp, preventie en opvoedondersteuning, precies daar waar de kracht van het sociale netwerk die een gemeente vormt, van belang is.

Stabiliteit, continuïteit en voorspelbaarheid: beschikbaarheidsfinanciering

Kinderen en jongeren hebben stabiliteit, continuïteit en voorspelbaarheid nodig. Het is dan ook logisch om jeugdhulp met verblijf vanuit deze principes te organiseren. De bekostigingssystematiek kan deze principes voor jeugdhulp met verblijf ondersteunen, wanneer uitgegaan wordt van beschikbaarheidsfinanciering. Dit betekent dat de middelen die het rijk beschikbaar stelt aan gemeenten ook in de vorm van beschikbaarheidsfinanciering moeten landen bij de jeugdhulporganisaties. Dus: geen complexe etmaal- en dagtarieven op basis van 'beslagen bed', want deze systematiek stimuleert het gebruik van flexcontracten. De principes van stabiliteit, continuïteit en voorspelbaarheid vragen om een andere manier van bekostigen, namelijk: beschikbaarheidsfinanciering op basis van transparante kostencomponenten aan de hand van landelijke (kwaliteits)standaarden en normen. Een ander voordeel van het hanteren van beschikbaarheidsfinanciering is dat de perverse prikkel omkinderen en jongeren langer te laten verblijven dan nodig is, verdwijnt. Immers, het loont niet meer om een bed 'bezet' te houden. Tot slot verkleint beschikbaarheidsfinanciering ook het risico op wachtlijstproblematiek. De beschikbaarheidsfinanciering is van toepassing op kleinschalige woonvoorzieningen, de regionale OPC's en de landelijke OPEC's en OFPEC's.² Ook de gezinshuizen ontvangen beschikbaarheidsfinanciering voor wat betreft de wooncomponent en het salaris.

De beschikbaarheidsfinanciering verlaagt de administratieve lasten voor de jeugdhulpaanbieders en gemeenten. Ingewikkelde inkoopprocessen en ingewikkelde afspraken rondom berichtenverkeer en facturatie zijn namelijk niet meer nodig. De energie van beleidsmakers (zowel van gemeenten als van jeugdhulporganisaties) kan naar de primaire taken: het helpen verbeteren en transformeren van de daadwerkelijke hulp aan kinderen en jongeren.

¹ Ministerie van VWS, 'Rapportage onderzoek cruciale vormen van zorg voor jeugdigen' versie 1.2, 08-07-2021.

² Ambulante behandeling die vanuit OPC's, OPEC's en OFPEC's wordt geboden aan jeugdigen en gezinnen thuis kan door gemeenten ook op andere basis dan 'beschikbaarheid' gefinancierd worden, zoals P*Q. Daarnaast kan ambulante jeugdhulp ook geboden worden door andere partijen dan OPC's, OPEC's en OFPEC's. Denk aan vrijgevestigde psychologenpraktijken. Ook hier kunnen gemeenten zelf besluiten over de financieringssysteem.

Meer vaste (professionele) opvoeders

Door beschikbaarheidsfinanciering wordt het mogelijk gemaakt om vaste teams van medewerkers te realiseren. Jeugdigen hebben hierdoor te maken met 'vaste gezichten' waardoor het beter mogelijk wordt om echte verbinding aan te gaan. Het flexwerken wordt afgebouwd.

Omdat er vraag is naar goede (professionele) opvoeders voor kleinschalige woonvoorzieningen, gezinsouders en pleegouders wordt uitvoering gegeven aan een grote landelijke campagne voor werving. Door deze campagne worden hopelijk ook mensen aangesproken die vroegtijdig hebben gekozen voor een andere loopbaan. De campagne kan georganiseerd worden door een samenwerking van partijen, bijvoorbeeld: het rijk, VNG, Jeugdzorg Nederland, vakbonden en Stichting het Vergeten Kind.

Regionale spreiding en lokale inbedding

Kleinschalige woonvoorzieningen en de regionale OPC's worden per regio georganiseerd. Systeemaanbieders vanuit Jeugdzorg en J-GGZ geven dit samen met gemeenten vorm binnen de kaders vanuit het gezamenlijke transformatieproces met het rijk. Een regionale OPC kan daarbij onderdeel zijn van een ggz-organisatie of van een jeugdhulporganisatie. In de basis mag hier geen verschil zijn. Het meest wenselijke zou zijn als de jeugdhulp en ggz geïntegreerd zijn in één OPC-, OPEC- of OFPEC-organisatie. Elke regio kent één organisatie voor woonzorg en één OPC.

Systeemaanbieders worden daarnaast ook verantwoordelijk om het netwerk van pleegzorg en de gezinshuiszorg te organiseren. Dit kan op verschillende manieren, maar wel op basis van de volgende principes. Gezinshuizen krijgen een vaste vergoeding voor de arbeid en wonen. Daarnaast is er een variabele vergoeding per kind voor eten, bed en dak. Hierdoor nemen we de perverse prikkel weg dat kinderen of jongeren onnodig langer verblijven in een gezinshuis doordat inkomsten worden gemist om vaste lasten te bekostigen. Denk aan de hypotheek of andere lasten in het kader van leven. De vergoeding voor arbeid is uiteraard opgenomen in de cao, maar het recht op 'verplicht vrij' kan niet meer aan de orde zijn. Dit past niet in de functie van gezinshuisouder. De functie van gezinshuisouder wordt anders gewaardeerd dan in de huidige cao, er mag namelijk geen verschil tussen werknemers en zorgondernemers ontstaan.

Tot slot is beschikbaarheidsfinanciering ook aan de orde voor pleegzorg in het kader van een gezonde infrastructuur voor pleegzorg. Dat wil zeggen: structurele middelen zijn beschikbaar voor het continue werven, selecteren en begeleiden van pleeggezinnen.

Samen werken vanuit dezelfde pedagogische visie

De kleinschalige woonvoorzieningen, regionale OPC's en landelijke OPEC's of OFPEC's werken allemaal volgens dezelfde pedagogische huisstijl gebaseerd op het Klimaat van Aandacht. Dit betekent dat de organisaties – samen met het kind en zijn context – een omgeving creëren waarin het kind het vertrouwen en de aanmoediging krijgt om zaken te proberen en te leren. Daarbij wordt uitgegaan van van een drietal gebieden die samen – als tandwielen – een harmonieuze ruimte voor het kind en de professional creëren. Deze gebieden zijn:

- willen: gemotiveerd zijn, de tijd nemen en een open en betrokken houding;
- zien: continu nieuwsgierig zijn en goed kijken en luisteren naar het kind;
- doen: voorbeeldgedrag tonen, grenzen stellen en het kind aanmoedigen.

De pedagogische visie stimuleert een houding bij professionals die kinderen het gevoel geeft dat mensen geloven in hun kwaliteiten en hun toekomst. Echte aandacht die het voor kinderen mogelijk maakt om zich geliefd en aanvaard te voelen. Geen professionele afstand, maar aandacht, verbinding, contact en vertrouwen, zodat een gelijkwaardige relatie kan ontstaan. Dit betekent ook dat er niet gewerkt wordt op basis van dichtgetimmerde protocollen, maar instrumenten die ruimte geven aan het kind, het gezin en de professional. Er is respect voor hun autonomie. Kinderen, jongeren en ouders geven niet alleen aan wat voor hen belangrijk is, maar zij beslissen ook mee in de hulp die zij krijgen. Professionals gaan er daarbij vanuit dat kinderen en jongeren betrokken mensen nodig hebben, een netwerk. Dat zijn mensen die er onvoorwaardelijk en onbetaald zijn, ook tijdens en na eventuele hulp.

De pedagogische visie wordt ook vertaald in een sfeervolle, veilige en stimulerende fysieke omgeving met heldere omgangsvormen en een cultuur die open, lerend en waardierend is.

In de pedagogische visie staan de criteria waar iedere opnameplek in een OPC, OPEC of OFPEC aan moet voldoen. Alle expertise op het gebied van behandeling is aanwezig in de behandelcentra. De behandelcentra, inclusief HIC, zijn onderdeel van een ggz-instelling of van een jeugdzorginstelling (of een instelling waarin beide zijn geïntegreerd). Jeugdigen die voor een langere tijd behandeling nodig hebben, kunnen tijdelijk worden opgenomen, maar gaan zo snel als mogelijk weer naar huis (thuis, pleeggezin, gezinshuis, kleinschalige woonvoorziening).

Gemeenten aan zet om ruimte te maken

Om de transformatie van jeugdhulp met verblijf mogelijk te maken, is letterlijk fysieke ruimte nodig in de wijken. Gemeenten krijgen dan ook vanuit het rijk de opdracht om vestigingsplekken in de wijk te faciliteren. Daarbij blijven gemeenten juridisch eigenaar van het onroerend goed. Dit zodat bij eventuele afbouw, het onroerend goed vrijvalt aan de gemeente. Het is dan aan gemeenten (de gemeenschap) om te bepalen waar de ruimte voor is bestemd. Ontwikkelingspartijen kunnen de bouw van huisvesting financieren. Hierdoor zijn er geen bouwkosten voor gemeenten, maar enkel kosten voor de hypotheekaflossing en een bijdrage voor het beheer. De dekking voor deze kosten is opgenomen in de beschikbaarheidsfinanciering vanuit het rijk.

Geen weigering, verdere opschaling of wachtlijsten

In het toekomstige ecosysteem van jeugdhulp met verblijf kunnen regionale OPC's en landelijke OPEC's of OFPEC's geen jeugdigen meer weigeren voor behandeling, omdat de problematiek 'te complex' is. Ook bestaan er geen verdere opschalingsmogelijkheden meer. Enkel kunnen de centra hun expertise vanuit hun vakmanschap en beroepsuitoefening continu doorontwikkelen. Wel dient de groepssamenstelling voor jeugdigen passend te zijn. Daarbij vindt behandeling (ambulant of opname) zoveel als mogelijk plaats in de eigen woonplaats, en anders zeker in de jeugdhulpregio. Jeugdigen kunnen niet in een andere jeugdhulpregio terecht komen, behalve wanneer er sprake is van opname in landelijke OPEC's of OFPEC's.

Deze principes zijn ook van toepassing bij de kleinschalige woonvoorzieningen. Bij kleinschalige woonvoorzieningen kan ook de afweging worden gemaakt van een passende groep. Daarbij worden jeugdigen zoveel als mogelijk in de eigen woonplaats opgevangen en anders zeker in de betreffende jeugdhulpregio. Het vele doorplaatsen van jeugdigen – zeker naar andere regio's – is niet meer aan de orde. Ook wachtlijsten behoren tot het verleden.

Landelijke registratiesystemen

Wanneer wij het ecosysteem van jeugdhulp met verblijf vereenvoudigen en uitgaan van dezelfde definities, wordt het haalbaar en efficiënt om een landelijk systeem voor registratie in te voeren voor alle woonzorgvoorzieningen en behandelingen en opnames in OPC's, OPEC's en OFPEC's. Daardoor maken we o.a. inzichtelijk:

- hoeveel jeugdigen niet meer thuis wonen;
- welke behandelingen jeugdigen hebben ontvangen;
- dat kinderen niet meer worden doorverplaatst.

Toetsing van de kwaliteit en veiligheid

De toetsing van de kwaliteit van jeugdhulp met verblijf (woonzorg en behandeling) is zeer belangrijk, alsook de wijze waarop hier uitvoering aan wordt gegeven. In de eerste plaats moet uiteraard worden getoetst of jeugdigen goede hulp krijgen in een veilige omgeving. Daarbij wordt ook gecontroleerd of jeugdhulporganisaties zich aan de wet en andere afspraken houden. Het gaat echter om de daadwerkelijke uitvoeringspraktijk. Daarom wordt nadrukkelijk getoetst hoe het beleid en pedagogische klimaat van jeugdhulporganisatie in de praktijk tot uiting komen en of het beleid en het pedagogische klimaat goed werken. Tot slot is het belangrijk dat het pedagogische klimaat ook getoetst wordt vanuit het perspectief van kinderen en jongeren, zodat ook duidelijk wordt hoe de hulp door kinderen en jongeren ervaren en beleefd wordt. Ervaringsdeskundigen helpen kinderen en jongeren hierbij want dat contact is laagdrempelig. Immers, ervaringsdeskundigen hebben soortgelijke ervaringen gehad, spreken dezelfde taal wat maakt dat kinderen en jongeren zich eerder begrepen kunnen voelen.

Het idee is dat de toetsing van kwaliteit en veiligheid in afstemming en samenhang wordt uitgevoerd vanuit één entiteit. Daarbij werkt de entiteit ook vanuit de relatie met kinderen en jongeren. Geen generieke en gestandaardiseerde bezoeken aan een organisatie, maar laagdrempelig en op toegankelijke wijze bereikbaar zijn voor kinderen en jongeren. Het advies hierin is om gebruik te maken van digitale innovatie. Door middel van bijvoorbeeld een app zouden vertrouwenspersonen en ervaringsdeskundigen voor kinderen en jongeren snel bereikbaar zijn en van daaruit kan een vertrouwenspersoon een relatie ontwikkelen met het kind en is het beter mogelijk om het pedagogische klimaat van de betreffende organisatie te toetsen.

3. Gevolgen van de transformatie naar een nieuw ecosysteem van jeugdhulp met verblijf

In dit document wordt beschreven wat de transformatie van jeugdhulp met verblijf inhoudt. Daarbij hebben wij onze aandacht met name gericht op hetgeen we moeten ontwikkelen en bouwen. Echter, bij een transformatie nemen we ook afscheid van praktijken. Hieronder hebben wij de gevolgen van de transformatie voor jeugdhulporganisaties en overheden op een rij gezet. De gevolgen voor de mensen waar het écht om draait – de jeugdigen en hun gezinnen – hebben we reeds in de hierboven beschreven transformatie weergegeven.

Gevolgen voor jeugdhulporganisaties

- Het transformeren van organisatie naar woonzorg, OPC en/of een organisatie waarin dit wordt gecombineerd. Bij een combinatie zijn in de organisatie duidelijke scheidslijnen in verantwoordelijkheid en uitvoering
- Organisaties voor jeugdhulp en jeugd-ggz gaan samenwerken – of integreren – in OPC's.
- Duidelijke en herkenbare positionering op basis van heldere en eenduidige definities in het nieuwe ecosysteem van jeugdhulp met verblijf.
- Drie milieuvoorzieningen op terreinen van grotere jeugdhulpinstellingen verdwijnen.
- Er zal verkoop en afbouw van vastgoed op de grote terreinen plaatsvinden.
- Bureaus voor flexwerkers die werken in woonzorg en OPC's verdwijnen, omdat er gewerkt wordt met vaste teams van medewerkers in woonzorg en behandelcentra.
- Minder administratie en bureaucratie in de samenwerking met gemeenten door onder andere. beschikbaarheidsfinanciering. Ook betekent dit meer (financiële) zekerheid voor de jeugdhulporganisatie.
- Jeugdhulporganisaties die gericht zijn op hulp enkel aan kinderen en jongeren en werken op basis van professionele afstand zullen verdwijnen. Jeugdhulporganisaties die gericht zijn op hulp aan het gezin en hun omgeving en uitgaan van aandacht, verbinding en relaties, kunnen voortbestaan.

Gevolgen voor gemeenten en jeugdhulpregio's

- Minder individuele beleidsvrijheid op het gebied van woonzorg en behandelcentra door een gezamenlijk transformatieproces met het rijk op basis van een gezamenlijke transformatieopdracht waarin inhoudelijke, organisatorische en financiële principes zijn vastgelegd.
- Minder financiële onzekerheid op het gebied van woonzorg en behandelcentra door beschikbaarheidsfinanciering vanuit het rijk.
- Minder administratie en bureaucratie in samenwerking met jeugdhulporganisaties, waardoor meer beleidskracht ten dienste kan worden gesteld aan de uitvoeringspraktijk van jeugdhulp en preventie.
- Proactief (fysiek) ruimte maken voor kleinschalige woonvoorzieningen in wijken.

Gevolgen voor rijk

- Meer sturing geven aan het gezamenlijke transformatieproces met gemeenten door centraal het decentrale te versterken op basis van inhoudelijke, financiële en organisatorische principes, passend bij de hierboven beschreven transformatie voor jeugdhulp met verblijf.
- Beschikbaar stellen van voldoende middelen voor de transitie en transformatie voor jeugdhulp met verblijf.
- Beschikbaar stellen van voldoende middelen voor jeugdhulp met verblijf.
- Proactief sturen op betere kwaliteitsbewaking door de toetsing van de kwaliteit en veiligheid anders te organiseren. Vooral de nadruk leggen op het pedagogisch klimaat, hierbij de inzet van ervaringsdeskundigen die dit kunnen doen vanuit het perspectief van de jeugdigen. Dit alles vanuit één entiteit (inspectie, vertrouwenswerk en ervaringsdeskundigen).
- Proactief ontwikkelen en implementeren van een landelijk systeem voor registratie van alle kinderen die gebruikmaken van woonzorg en behandeling met opname. Op deze wijze is de beschikbare capaciteit goed te monitoren en kunnen we volgen dat kinderen niet meer worden (door)verplaatst.
- Cruciale hulp aan kinderen en jongeren is voldoende gezekerd op een vereenvoudigde, begrijpelijke en betaalbare manier (systeemverantwoordelijkheid).
- Opzetten van een landelijk communicatiecampagne om 'opvoeders' te werven voor jeugdhulp met verblijf.